

Barangolás a szlovákiai csillagvizsgálókban

A GARAMSZENTKERESZTI CSILLAGVIZSGÁLÓ ÉS PLANETÁRIUM

Elérhetőségek:

Levelező cím:

Krajská hvezdáreň a planetárium Maximiliána Hella v Žiari nad Hronom

Duklianských hrdinov 21

965 01 Žiar nad Hronom

Telefon: 00421/456 70 08 88

E-mail: info@planetarium.sk

Web: www.planetarium.sk

GPS: 18°51'11" E, 48°35'12" N

Történelem:

A csillagvizsgáló létesítése szintén egy csillagászati kör megalapításával kezdődött. 1965-ben a ZSNP üzemben (Alumíniumkohó) hozták létre a csillagászati szakkört az üzemben dolgozó lelkes amatőrök. Az alapító tagok: J. Lačný, A. Imrich, Š. Kochan, Ing. Kubovič, Dr. Matula és Ing. Patráš. A csillagászati szakkörben a csillagfedésekkel, a Nap fotoszférájának és a meteorok észlelésével foglalkoztak. Az észleléseket a közeli Ladomérmindszenten (Ladomerská Vieska) kialakított ideiglenes észlelőhelyen végezték. 1967-ben a város a csillagászati szakkör részére bocsátotta a régi víztornyot, melyet 3 év kitartó munkájával alakítottak át és az átalakítás óta csillagászati észlelőhelynek használják. A Garamszentkereszti Járási Csillagvizsgáló 1973. július 1-én kezdte meg működését. Első igazgatója a szakkör vezetője Štefan Kochan lett.

1983-tól a csillagvizsgáló vezetését Kochan leánya Mgr. Ľubomíra Šeševičková veszi át. Hell Miksa születésének 270. évfordulóján, 1990-ben a csillagvizsgáló felvette a híres csillagász nevét.

Tíz év vizontagságos időszak után, 1996-ban végre elkészült a planetárium új épülete a Zeiss Klein Planetárium 2P műszerrel.

A planetáriumon kívül az épületben van előadóhelység, SCI-FI- és UFO helység is, melyekben a világűrben lezajló csillagászati jelenségek szemléltetésére szolgáló berendezések és anyagok találhatóak.

1999-től a csillagvizsgáló igazgatójává Mgr. Stanislav Kanianskyt nevezik ki.

2005-ben a csillagvizsgáló hatáskörét és nevét is megváltoztatták, azóta megyei csillagvizsgálóként végzi tevékenységét (Krajská hvezdáreň a planetárium Maximilána Hella v Žiari nad Hronom). A csillagvizsgáló irányítása alá tartozik a Besztercebányai és a Rimaszombati Csillagvizsgáló is.

A megyei csillagvizsgáló igazgatója 2012-től RNDr. Peter Augustín.

2017-től máig Mgr. Tomáš Dobrovodský az intézmény igazgatója.

2018-ban a planetárium teljesen digitalizált, két vetítővel „fulldome“ funkcióban és 4K felbontásban üzemel, biztosítva ezzel a jobb képalkotást és jóval több lehetőséget, mint a Zeiss planetárium.

Tevékenysége:

A csillagvizsgáló a csillagászat népszerűsítésével, a csillagfedések, meteorok és a Nap aktivitásának észlelésével foglalkozik.

A népszerűsítés főleg a csillagászatra, fizikára, s részben a földrajzra és a meteorológiára terjed ki. Ezeket az iskolai exkurziók számára, de a nagyközönség részére is lehetővé teszik. Az alapprogramok a planetárium kupolája alatt a témához fűződő planetáriumi-, vagy filmvetítésből, népszerűsítő, vagy tudományos előadásból, ill. videó vetítésből állnak. Kedvező időjárás mellett lehetőség van észlelésre is. A főtávcsővel a Nap fotoszféráját is lehet észlelni (granuláció, napfoltok, fáklyamező). A rajta elhelyezett naptávcsővel pedig a kromoszférában lezajló aktív naptevékenységben gyönyörködhetünk (szpikulák, protuberanciák, filamentek).

Éjszakai észlelésére is van lehetőség a csillagvizsgáló távcsöveivel a kupolából, vagy a két teraszról is.

A csillagvizsgáló szaktanácsadást is nyújt a felsorolt témákban.

Segíti a csillagászati szakkörök munkáját, igény szerint felkészíti a tanulókat csillagászatból az évvégi és záróvizsgákra.

Látogatási napok, időpontok és belépődíjak:

Munkanapokon az exkurziókat fogadják. A nyilvánosság részére belépés minden pénteken az állami ünnepeket kivéve. Szervezett exkurziók megegyezés szerinti időpontokban valósíthatók meg.

Az éjszakai észlelések időpontja az év folyamán változik. Nyári időszámításkor (április-október) 21:00 NYISZ, téli időszámításkor (november-március) 18:00 KÖZEI.

A belépődíjak változhatnak, ezért a honlapon kell az aktuális belépődíjakat megtekinteni.

Planetáriumi programok az iskolák és a nyilvánosság részére:

A planetáriumban megismerkedhetnek a látogatók a csillagképekkel, a csillagképekhez fűződő mondákkal, az aktuális égbolttal, a Naprendszer égitesteivel és a Világűr csodálatos objektumaival, vagy akár az űrkutatással is. Korosztályok szerint kínálnak filmeket az óvodásoktól kezdve az egyetemek, főiskolák hallgatói számára. Bő kínálat van a nyilvánosság részére is.

A filmek jegyzéke a honlapon található.

A Garamszentkeresztii Csillagvizsgáló a jövő évben magyar nyelvű csillagászati filmek beszerzését is szorgalmazza a Rimaszombati Csillagvizsgáló részére.

Távcsövek és berendezések:

- Maksutov-Cassegrain TEC, 202/2200 mm, a csillagvizsgáló főtávcsöve a Losmandy HGM Titan 50:1 mechanikán
- LUNT 60/600 mm naptávcső a kromoszféra észlelésére, a fő távcsőre szerelve
- Más kisebb-nagyobb, meg nem nevezett, bemutatásra és kitelepülésre szolgáló távcsövek

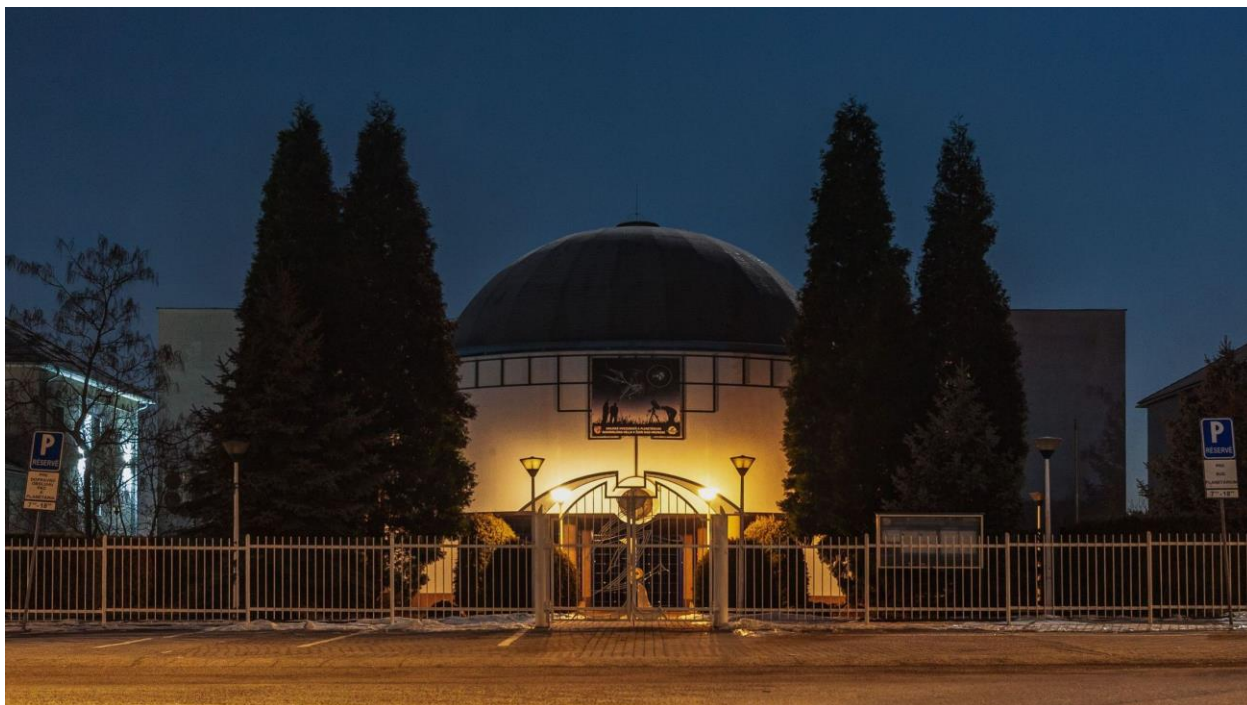
Szaktevékenység:

- A Nap fotoszférájának rendszeres észlelése 1974-től, a napfolt-relatívszám megállapítása
- A Hold csillagfedéseinek észlelése, a holdprofil pontosítása, a szoros kettőscsillagok felbontása a fedés során
- A csillagok fedése kisbolygókkal, a kisbolygók pályaelemeinek pontosítása, a méretük megállapítása és az alakjuk feltárása céljából
- A meteorok szabadszemes észlelése és fotózása

Szerkesztette: Molnár Iván

Képmelléklet:

A fotók a Garamszentkereszti csillagvizsgáló archívumából származnak.

A planetárium homlokzata a főbejárattal. Előtte tágas parkoló személyautóknak és autóbuszoknak is

Hell Miksa (1720.05.15 - 1792.04.14) csillagászról nevezték el a csillagvizsgálót 1990-ben, aki Hegybányán (Štiavnické Bane) született. Szobra a csillagvizsgáló kupoláját tartó oszlopoknál lett elhelyezve

Kiállítási csarnok

Az UFO helység

A csillagvizsgáló fő műszere a Makszutov távcső

A Nap-terasz meteorológiai műszerekkel és didaktikai segédeszközökkel. A háttérben heliográf.

Vetítés a planetáriumban

Lézershow a planetáriumban